

# RECENZJE

**Hans Leibundgut: ZALESIANIE (AFFORSTUNG).** Bern und Stuttgart: Verlag Paul Haupt 1982. S. 88, fot. 8, tab. 3, ryc. 1.

Układ pracy zawiera: wstęp, 9 rozdziałów o różnej objętości oraz zakończenie.

W przedmowie Autor zaznaczył, że rozpatruje w swym podręczniku głównie ogólnie obowiązujące zasady zalesiania, które powinny być uwzględniane w trudnych warunkach, jak np.: w górach, na wrzosowiskach, na wydmach lub obszarach krasowych. Zalecenia swe opiera na podstawach ekologicznych. Z tych też względów dedykuje prof. H. Leibundgut swą książkę dr. E. Hessowi, który w 1936 r. zagadnieniu temu poświęcił obszerne opracowanie pt.: „Nowe drogi w dziedzinie zalesiania”.

W pierwszym rozdziale (1 s.) Autor przedstawia różne przyczyny wykonywania zalesień, podkreślając jednocześnie, że w górach na pierwszy plan wysuwają się zalesienia ochronne.

Następnie scharakteryzowano ogólnie ekologiczne właściwości powierzchni przeznaczonych do zalesień (2 s.), zwłaszcza klimatyczne i glebowe. Prof. H. Leibundgut podkreśla jednocześnie, iż w większości przypadków cel zalesiania polega przede wszystkim na stworzeniu warunków dla egzystencji lasu lub skróceniu naturalnego procesu zalesiania. W związku z tym wyróżnia trzy zasadnicze przypadki zalesień: a) od dawna bezleśnych terenów (pastwiska, nieużytki porolne itp.), b) z natury bezleśnych obszarów (torfowiska, stepy itp.), c) nowo powstałych „gleb” (aluwia, osuwiska, hałdy itp.).

W trzecim rozdziale opisano przebieg naturalnego procesu zalesiania (3 s.), przy czym wyróżniono kolejne etapy sukcesji: pierwsze zasiedlenie powierzchni, las przedplonowy („początkowy”),

las o charakterze przejściowym oraz „końcowym” (klimaksowym).

Następnie przedstawił prof. H. Leibundgut zabiegi mające na celu przygotowanie powierzchni przeznaczonych do zalesień (11 s.), obejmujące m.in.: ochronę przed erozją, prace zmierzające do poprawy warunków siedliskowych (poprawa fizycznych lub chemicznych właściwości gleb, zmniejszenie konkurencji korzeniowej gatunków roślin). Poprawy stosunków wodnych nie charakteryzowano, ponieważ jest to głównie zakres inżynierii leśnej.

Osobno rozpatrzono rolę przedplonu (2 s.) pod względem: poprawy warunków klimatycznych, glebowych i wodnych, zmiany składu roślinności runa oraz ew. dostarczania użytków drzewnych. Autor wspomina też krótko o chorobach występujących na powierzchniach zalesionych (2 s.).

Szerzej omówiono natomiast zagadnienia dotyczące projektowania i wykonywania prac zalesieniowych (16 s.), uwzględniające: projekt ogólny, jednostki zalesieniowe, dobór gatunków i ich pochodzenia, zaopatrzenie w materiał sadzeniowy oraz wykonawstwo upraw (m.in. czas sadzenia, jakość sadzonek, więźba, sposób sadzenia). Interesująca jest propozycja gniazdowego sposobu sadzenia (więźba 30 do 80 cm, 10 do 20 sadzonek) z wykorzystaniem stosownych mikrosiedlisk. Sposób ten zalecał już w Szwajcarii Fankhauser w roku 1866.

W rozdziale 8 rozpatrzono zabiegi pielęgnacyjne w zalesieniach (3 s.). Dotyczą one oprócz czyszczeń i trzebieży głównie ochrony przed zgryzaniem przez zwierzynę i bydło, pożarami, chwastami, szkodliwymi owadami i grzybami. Na s. 47 (w. 13 od dołu) pomyłkowo zamiast: negatywne skutki (Nachteile) napisano „pozytywne następstwa” (Vorteile). Zwrócono też u-

wagę na potrzebę stosowania innych zasad pielęgnacji zalesień, w których często decydującą rolę odgrywa przydatność, a nie jakość.

W ostatnim rozdziale podano wybrane przykłady postępowania w przypadku zalesień (37 s.): a) terenów na fliszu, b) słabych gruntów rolnych, łąk i nieużytków porolnych, c) niektórych wylesionych dawno obszarów w kantonie Tessin, w strefie kasztanowej, d) atlantyckich „wrzosowisk”, e) wydm, f) obszarów krasowych. Uwzględniono przy tym zasady postępowania podane w poprzednich rozdziałach.

Autor zwraca przy tym uwagę na konieczność rozpatrywania przy zalesieniach postulatów ochrony środowiska i kształtowania krajobrazu, nie zalesiania wszystkich bezleśnych terenów, np. torfowisk, oraz potrzebę tworzenia tam rezerwatów.

W zakończeniu (2 s.) Autor zwraca m.in. uwagę na dużą rolę zalesień z uwagi na: stale zmniejszające się powierzchnie lasów, nieodpowiednie czę-

to ich zagospodarowanie oraz zadania tzw. pozaprodukcyjne (ochronne, wypoczynkowe itp.).

Omawiana książka jest napisana jasno, zawiera interesujące wytyczne, oparte na licznych pracach prof. H. Leibundguta oraz publikacjach innych autorów.

Znaczna część zawartych w tym podręczniku informacji może być wykorzystana z powodzeniem w naszych warunkach (praktyka, dydaktyka), a niektóre przykłady z innych stref klimatycznych pozwalają na poszerzenie wiadomości i wskazują na konieczność stosowania postępowania uwzględniającego specyficzne warunki lokalne.

Podręcznik ten wyróżnia się estetyczną szatą graficzną, jest wartościowy i wzbogaca oraz uzupełnia obszerną listę interesujących prac prof. Hansa Leibundguta, który w krótkim czasie po przejściu w stan spoczyniku publikuje już trzecią książkę (podręcznik).

*Jerzy Fabijanowski*